

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО СИНТАКСИСУ У ВІРШАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЦИКЛУ «РИТМИ»

Борис Бунчук

доктор філологічних наук, професор кафедри української
літератури, декан філологічного факультету Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича
b.bunchuk@chnu.edu.ua

Цикл «Ритми» з восьми поезій уперше був надрукований у 1902 році. Незважаючи на те, що шість віршів та другі частини двох поліметричних конструкцій виконано одним розміром – п'ятистоповим ямбом – вони відрізняються між собою. Часто це розрізнення виявляється в аспекті синтаксису.

Зокрема, у другій частині першого вірша умовно можна виділити дві «строфи» по чотири рядки і дві «строфи» по три верси, що викликає здогад про неримований сонет. У першій «строфі» наявна анафора в 11-у і 13-у рядках, у другій – фіксуємо майже повний паралелізм повторень. У першому «терцеті» наявна наскрізна анафора «щоб», у другому – перелік дієслів, що навіває уявлення про градацію.

Другий твір складається з п'яти дворядкових і двох трирядкових питальних речень. Фіксуємо постійні анафори «чи», «чом», «мов» у перших рядках строф. Наявне протиставлення.

У 1-у, 5-у, 7-у, 9-у рядках третьої поезії маємо перенесення. У 6-у – 7-у версах фіксуємо видозміну одного слова:

*І кожна пісня, що на інших струнах
бренить, мов голос вітряної ночі,
брєніла б на моїй золотистій арфі
тим співом, що лунає тільки в снах
дітей щасливих [3, с. 224].*

У четвертому вірші поетеса чотири рази вдається до обриву рядків, які не стають самостійними версами, бо розпочинаються з уступів. Обірвані рядки – своєрідні анафори, які розмежовують текст на п'ять умовних «періодів». Вони ж слугують різкими перенесеннями. Наприклад:

*Хотіла б я уплисти за водою,
немов Офелія, уквітчана, безумна,
за мною вслід плвли б мої пісні,*

*хвилюючи, як та вода лагідна,
все далі, далі...*

*І вода помалу
мене б у легкі хвилі загортала
і колихала б, наче люба мрія,
так: тихо, тихо...*

*Я ж, така безвладна,
дала б себе нести і загортати,
пливучи з тихим, ледве чутним співом,
спускаючись в блакитну, ясну воду
все глибше, глибше ... [3, с. 225].*

У другій частині п'ятого твору лише один раз (в 11-у версі) використано типовий для попереднього вірша обрив рядка, зате у'являються речення-піврядок (1-й верс) та речення-рядки (13-й, 17-й, 24-й верси). Абзацом відділено коду поезії, наявні перенесення.

Шостий вірш характеризується значно більшим числом перенесень. У ньому фіксуємо і речення-рядки, однак, у порівнянні з попередньою поезією, маємо спонукальну інтонацію. Фіксуємо чимало анафор. Сьома поезія членована більше: перші дев'ять рядків та останні десять версів відділені в окремі періоди. Зовсім відсутнє членування речень усередині віршорядків, умовні «строфи» дещо більші за кількість версів. Рівномірніше розташовані рядки з перенесеннями. Наявні протиставлення та анафори. Восьма поезія складається з двох частин. Чотири випадки членування речень усередині віршованих рядків спричинюють появу різких перенесень. Наявні анафори, протиставлення, багатосполучниковість.

Отже, використані поетесою у віршах циклу «Ритми» синтаксичні засоби представлені насамперед перенесеннями, реченнями-строфами та анафорами, менше – поділом на «періоди», протиставленнями, градацією та обривом рядка.

Список використаних джерел

1. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (Стилістика): Фігури і тропи. Мюнхен. Ніжин, 1994. 135 с.
2. Ткаченко А. Мистецтво слова: підручник для студ. гуманітарних спец. вищих навч. закладів. К.: Київський ун-т, 2003. 448 с.
3. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів: у 14 т. Т. 5. Поетичні твори. Ліро-епічні твори / ред. О. Вісич, С. Кочерга; передм. С. Романов; упоряд., комент. С. Романов, О. Кицан, М. Моклиця та ін. К.: «Типографія від А до Я», 1921. 925 с.